

CIc-2916^{10.11}

32p
DISSERTATIO EPISTOLICA,
QVA
DECADEM
DIFFERENTIARVM
HEBRAICARVM

EXHIBET
IO. CHRISTOPHOR. STRODTMANN,
RECTOR LYCAEI HARBVRGENSIS.

HANNOVERAE
SVMP TIBVS B. FOERSTERI HAERED.

MDCCXLVI. 446

CTC - 2916 10.11.18.

V I R O
S V M M E R E V E R E N D O
D O M I N O
LAVRENTIO HAGEMANNO,
S. R. M. M. BRITANNIAE ATQVE ELECTORIS
BRVNS. LVNEB.
A CONSILIIS SACRIS
AC
CONCIONIBVS AVLICIS PRIMARIIS,
QVIBVS NVPER PRAEFECTVS EST,
NOVAE DENIQVE CIVITATIS HANNOVERANAE
SVPERINTENDENTI
GRAVISSIMO, SPECTATISSIMO.

A 2

VIRO

V I R O
S V M M V M R E V E R E N D O
D O M I N O
G A B R I E L I W I L H E L M O
G O E T T E N I O ,

E I V S D E M S A C R I S E N A T V S
S . R . M . M . B R I T A N . E T E L E C T O R I S
B R V N O V I C O - L V N E B .

A D S E S S O R I D I G N I S S I M O

A C
S E C V N D O V E R B I D I V I N I
I N A V L A H A N N O V E R A N A M I N I S T R O ,
N V P E R O M N I V M B O N O R V M
P L A V S V E L E C T O .

V I R I

VIRI SUMMVM REVERENDI,
DOCTISSIMI, CELEBERRIMI,
GRAVISSIMI,
FAVTORES ATQVE PATRONI
INCOMPARABILES.

uam pridem optavi commodam occasio-
nem, gratissimum Vobis testandi meum
animum, tum ob insignem fauorem, quo
me dignati estis, tum ob immortalia be-
neficia, apud me posita, eam nunc mihi incrementa
vestrorum honorum obtulerunt. Ex quo igitur
tempore nunciatum est, clementissimum sapientissi-
mumque Magnae Britanniae regem Vosmet in altio-
rem dignitatis gradum euexisse, statim, vt debui, de
gratulatione occoepe cogitare. Depromsi scilicet ex
mea paupertina penu, quam videtis, differentiarum
Hebraicarum decadem, vtinam Vobis acceptam; et-
enim si Vobis, prudentissimis litterarum aestimato-
ribus

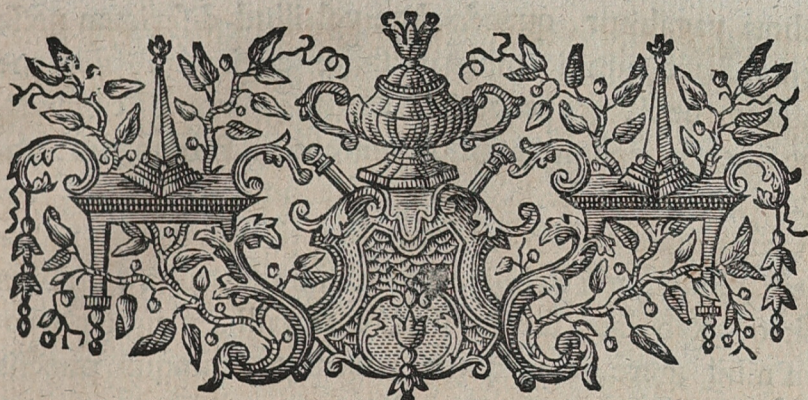
*ribus placuerit, omnibus placere facile credam.
Conamina mea, quod si irrita iudicaueritis, memori
tamen officio iram Vestram non fore grauem, per-
suasissimum habeo. Accipite proinde tenues pagellas
serenis frontibus, ut haec quoque summa Vestris
in me meritis accedat. De fauore Vestro certus,
me meaque Vobis commendare omittam. Deus O.
M. iubeat Vos Rempubicam sacram quam diutissi-
me administrare, inque melius, quod pro virili fa-
citis, emendare. Hunc supplex veneror, ut Vos
olim splendida Vestra fortuna frui sinat.*

**VIRI SVMMVM REVERENDI
DOCTISSIMI, CELEBERRIMI
GRAVISSIMI
FAVTORES ATQVE PATRONI
INCOMPARABILES
VESTRORVM NOMINVM**

Harburgi Kalendis Sept.
MDCCXXXVI.

perpetuus admirator
cultorque

IO. CHRIST. STRODTMANN.

B. L. S.

lenum opus differentiarum Hebraearum dudum ab omnibus desideratum est, quotquot in sensum sacri codicis curatius inquisuerunt. Si quis autem scire auet, quantum usque adhuc in hoc negotio effectum sit, is omnia ex cel. *Reimari* Dissert. I. differ. Hebr. discere poterit. Multi multa polliciti sunt, sed non steterunt promissis. Cel. *Reimarus* quatuor dissertationes non satis laudandas cum orbe litterato communicavit; in quibus hanc sibi legem iniunxerat, ut Rabbiorum testimoniis sua adserta confirmaret; huius quod si alii vestigiis institissent, opus fortasse iam iam omnibus numeris absolutum haberemus. Solent quidem viri litterarum Hebraearum peritissimi data occasione differentias digne elaborare; sed quis per omnes latebras

latebras vagabitur, quando hoc vel illud discrimen nosse cupit; haec quum mecum saepe cogitarem, denique consilium cepi, ea enotandi atque in vnum cogendi, quae inter legendum mihi obuenirent. Partem differentiarum, quas tibi B. L. trado, aliis omnino debeo, partem tamen ipse ex Rabbīnorum scriptis excerpti; nullas autem admisi, nisi Rabbīnorum testimoniis fultas. Non diffiteor, Rabbīnos saepius fallere et falli, magnoque conatu nihil agere, e. g. quum vocem ערן quinque punctis notatam, a voce ערן sex punctis notata distinguunt, nugantes, vocem quinque punctis notatam paradīsum terrestrem, sex punctis notatam alios locos significare. Discriminis falsitatem egregie ostendit *Huetius* in tractatu de situ paradīsi terrestris p. m. 25 seq. Verum, quamquam haec ita sint, multum tamen commodi percipimus, si consulantur ex Rabbīnis illi, quibus emunctaenares, mens defaecata, limatius iudicium fuere. Laudantur hoc nomine praesertim *Raschi*, *Abenesra*, *Abarbanel*, *R. Isaschar Ben Naphtali*, *R. Kimchi*, *R. Abendana* alique, qui sensum litteralem sacri codicis potissimum scrutati sunt: Laboris suscepti nullum, nisi hunc opto fructum, ut alii excitentur, ad differentias vel inuestigandas, vel colligendas. Menda si forte typographica irreperint, ea mihi vitio veritas nolim, quando quidem propter loci distantiam nihil ipse potui corrigere.

Vale in rem tuam!

דָּרְבֵּן et מִלְמָד

Duobus vocabulis Hebraei stimulum designant, alterum est דָּרְבֵּן, quod Sam. XIII, 21. et Eccl. XII, 11. in plurali legitur; alterum est מִלְמָד, quod Iud. III, 31. occurrit. Differentiam harum vocum de industria examinat Ioannes Nicolai in tractatu de calcarium vsu et abusu p. 19-22. Hebraei stimulum, scribit, vocant מִלְמָד a verbo לָמַד didicit, adfuefecit. Hinc originem trahit מִלְמָד stimulus, baculus, cuius capiti infixum est ferrum, quod dicitur דָּרְבֵּן, cuspis, qua arator pungit bouem, quasi docens ipsum arare, ut legitur in *Vaiikra Rabba* Sect. 29. vid. Rab. Maimonides in *Kelim* cap. 9. in Comment. Itaque etiam Talmudica lingua stimulum bouis ideo מִרְדֵּעַ marda dici volunt, quod sit iuuenecum scientiam edocens. Ita habetur in *Vaiikra Rabba* Sect. 29. - - Notatu autem dignum est, quod Samgar Iud. III, 31. stimulo boum sexcentos Philistaeos percussisse legatur. An solus, an per alios fecerit, nihil interest. Hoc tantum notandum, quod stimulus boum tale instrumentum fuerit, cuspe instructum, cuius subsidio homines occidi potuerint. Non anxie autem quaerendum, quomodo cuspe illa Hebraeis dicta, cum ipsa Sacra Scriptura huius mentionem faciat 1 Sam. XIII, 21. ubi Israelitae dicuntur iuisse ad Philistaeos לְהַצִּיב הַדָּרְבֵּן ad aptandum stimulum, quod R. Salomo

mo exponit, ad acuendum caput illius, et infigendum et constituendum in conti medio. Itaque ררבן non significat stimuli contum, sed ferrum aculeatum, conto inditum. vid. Oper. Critic. Tom. I. edit. Francof. fol. 2272. Thomas de S. Quercu reddit Anglice the point of a weapon, a spear, or arrow-head. In hoc itaque differunt מלמר et ררבן. Nam מלמר proprie contus est, in quem aculeus inditur. Quod ad vocabulum ררבן attinet, illud Hebraeis prorsus ignotum. Ex Arabica tamen lingua origo deduci potest, in qua *daraba* acutum esse, dirba autem et durab acumen significat. Haftenus Nicolai. Vt rem vberius declaremus, adiiungere iuuat, quae Hagerus in Dissert. de Graecorum prouerbio προς κεντρα λακτιζειν p. 20. seq. operose congeffit. Occurrunt duo, inquit, vocabula Hebraea, quae κεντρον exprimunt, scilicet מלמר et ררבן. Prius legimus Iud. III, 31. הִיהָ שִׁמְרָן בֶּן-עֲנַת וַיִּךְ אֶת-פְּלִשְׁתִּים שֵׁשׁ-מֵאוֹת אִישׁ בְּמִלְמַר הַבָּקָר: Ex translatione Seb. Schmidii: *fuit Samgar, filius Anath, et percussit Philistaeos sexcentos viros stimulo bouis.* LXX interpretes hebraea verba non sunt adsecuti, ita vertentes: ἀνεψι Σαμεγάρ υἱὸς Δυναχ, καὶ ἐπαταξε τὰς ἀλλοφυλὰς εἰς ἑξακοσίους ἀνδράς ἐν τῷ ἀροτροποδὶ τῶν βοῶν. Quos sequens Hieronymus transtulit: vomere percussit. At ipsi Graeci, ut bene inquit Bochartus in Hierozoico Parte I. lib. II. c. 39., cur hic habeant ἐν τῷ ἀροτροποδὶ nullus capio. - Nullibi in sacro codice vomer, quem denotat ἀροτροπος per מלמר, sed potius per מחרשת e. g. 1 Sam. XIII, 20. 21. exprimitur. Quod vero מלמר idem sit, ac Graecorum vocabulum κεντρον, Rabbino- rum testimonia luculentissime probant. Communicauit illa nobiscum Cel. Schoettgenius in Schediasmate de stimulo bouum §. 6. p. 9. inprimis ex R. Kimchi, cuius verba latine reddita haec sunt: מלמר est instrumentum, cuius extremitati alteri praefixus est aculeus, qui vocatur dorban, quo arator bouem pungit. Vocatur autem ita, quia bouem quasi docet arare. Consentit praeterea inter-

interpres Chaldaeus. Consentit translatio Iudaeo-germanica, interprete R. Iekuthiele, filio Isaaci Blitz, vbi etiam legimus: *mit einem Gewinnstock der Rinder*. Hinc recte Lutherus *mit einem Ochsenstecken*: expressit מלמל. Infolita quidem haec Samgaris pugna stimulo bouum, sed veteribus non plane incognita fuit. Lycurgus enim istiusmodi stimulo copias Bacchi persecutus est, illasque percussit, vti Homerus refert Iliad. ζ v. 130. seq.

Λυκουργος

Ὅς ποτε μαινομένοιο Διωνυσσοιο τιθίνας
Σεῦε κατ' ἡγάθειον Νυσσηῖον· αἱ δ' αἶμα πασαι
Θυσθλα χαμαι κατεχευαν, ὑπ' ἀνδροφονοιο Λυκουργοῦ
Οἰνομένοιο βεπληγι.

Lycurgus

Qui olim furentis Bacchi nutrices
Persequebatur per sacrum Nyssæum: illae vero simul omnes
Thyrsoe humi proiecerunt, ab homicida Lycurgo
Percussae stimulo.

In translationibus nonnullis Homeri e. g. Bergleri loco stimuli securis reperitur. Laurentius vero Vallenfis et Giphanius stimulum vertunt. Βεπληξ vi compositionis nil aliud designat, nisi stimulum, quo boues percutiebant veteres. Id quod Eustathius testatur ad Iliad. ζ v. 134. Βεπληξ, βεκεντρον, η πελεκυς βοος αναίρετικός, η μασιξ γινόμενη απο τμήματος βυστης. Βεπληξ est stimulus, aut bipennis quo bos interfici potest, aut flagrum ex loris corii bouilli confectum. Nullo praeterea exemplo potest demonstrari, quod βεπληξ securis admittat significationem. Epitheton, quod βεπληγι adiunxit Oppianus de piscatione lib. V. 255 seq. huic sententiae non contrariatur, sed potius eam confirmat:

Ενθ' ὁ μὲν ἐν παλαμῇσι τανυγλῶχινά τριάναν
 Πάλλει. ὁ δ' ὀξείης ἀκίδος βέλους. ὁ δὲ Φερῶσιν
 Εὐκαμπὴ δρεπάνην. ὁ δὲ τις βεπληγὰ τίταιναι
 Ἀμφιτομόν.

*Ibi alius quidem in manibus acutae cuspidis tridentem
 Vibrat; alius vero acutae hastae telum; alii vero ferunt
 Curuam falcem; alius vero quispiam stimulum boum intendat
 Ancipitem.*

Ἀμφιτομός procul dubio parentem agnoscit ἀμφιτεμνεν. Quid ergo impedit, quo minus ἀμφιτομόν βεπληγὰ, acriter pungentem, vel acutum reddamus stimulum? Haec Hagerus. Ceterum Nicolai ante laudatus obseruat, interpretem quoque Arabem statuere, Samgarem non stimulo, sed securi boum i. e. πελκεὶ βῶων ἀναγκρετικῶς pugnasse, quomodo apud Homerum βεπληγὰ sumi, non pauci volunt; quibus scilicet visum est, ad Bacchi decus id pertinere, ut bipenni cesserit potius, quam stimulo boum. Quales autem fuerint, ostendit pictura Circensium apud Philippum Rubenium Elector. lib. I. c. 30. ubi tres pari longitudine expressi cubitalem et ultra habuisse videntur. Caspar Abellus Hebr. Antiq. p. 234. sibi persuadet locum quendam vocatum esse *der Ochsenstecken*, quemadmodum quaedam loca dicuntur *der Hundskopf*, *der Hundsrücken*; sed temere iudicauit.

עֵשֶׁב et נֶשֶׁךְ

עֵשֶׁב et נֶשֶׁךְ differunt, ut χορτος et βοτάνη. נֶשֶׁךְ est herba tenera, seu pubescens et profiliens. עֵשֶׁב est herba maior et adultior. Gen. I, 11. terra producat נֶשֶׁךְ plantam teneram seu pullulam, et עֵשֶׁב herbam, quae (adultior) fementet semen. Breui, נֶשֶׁךְ est vestimentum illud telluris, quum ipsa plena est herbis. עֵשֶׁב vocatur quaelibet planta. יֵרֶק est herbae primum

lum germen. Tribuitur omni plantae, etiam arbori. Priora duo vocabula progressu modo differunt, et herbam in diuerso notant statu. רשא est collectio herbarum, dum primulo virore emicant e solo et vestiunt terram, suntque similes adhuc inter se, vtpote nihil fere, nisi cuspidem exhibentes, procul a dispositione formandi semen. עשב herba est, quando iam figurae vnique peculiares euolutae sunt, et ita discrimina specierum variarum se se produnt, paranturque feminum exordia, vt statim turgeant et prodeant. Ita herba solet esse, quum ab hominibus editur. In altero vero casu esui est brutis. Haec de differentia vocum עשב et רשא docet Gussenius in Lexico. Rabbi Salomon Iarchi in comment. in Genesios cap. I. v. II. de eodem discrimine ita: לא רשא לשון עשב ולא עשב לשון רשא ולא היה לשון המקרא לומר 'תעשיב הארץ שמיני רשאים מחולקין כל אחד לעצמו נקרא עשב פלוני ואין לשון למדבר לומר רשא פלו' שלשון רשא הוא לבישת הארץ: לא רשא non est significationis עשב, nec significationis רשא. Neque mos est, scripturae dicere תעשיב הארץ, siquidem species רשאים distinctae sunt, quarum quaelibet vocatur Efe (quoddam) neque mos est loqui ita: רשא N. (quoddam) quoniam vox רשא habet significationem vestiendi terram, quando ipsa est repleta רשאים graminibus. Pergit idem Iarchius ad verba הארץ תתמלא ותתכסה לבוש עשבים בלשון לעז נקרא רשא אר"באוי כלן בערבוביא וכל שרש לעצמי נקרא עשב: Opplatur et cooperiatur vestimento graminum. Gallice vocatur רשא herbage promiscue; quodlibet vero per se vocatur עשב. Subiungam his, quae in Michlal Iophi fol. II. col. 3. de differentia vocabulorum עשב et רשא reperiuntur. רשא נקרא כן בתחלת צאתו וכשיגדל יקרא עשב ורשא הוא תחלת הפעולה

: **רשע** id est: **רשע** vocatur in principio egressionis suae, quando vero aboleuit, dicitur **עש**. Et **רשע** est principium productionis **עש** (i. e. ex **רשע** fit **עש**). Haec verba ex libro Radicum R. Kimchi in **רשע** descripta esse, monet B. Abichtius in Selectis Rabbinico - Philologicis p. 61.

רשע, **פשע**,

עון, **אשם** etc.

עון, **רשע**, **פשע**, **רשע** distinguuntur Exod. XXXIV, 7. R. Bar-tenora et Maimonides in Mischnam Ioma cap. IV. §. 2. In Mischna Surenhusii P. II. p. 227. **עונות** peccata ex superbia, **חטאים** peccata ex errore, **פשעים** peccata ex negatione et rebellionibus contra Iehouam commissa esse volunt. Cocceius in Comment. et Lexico linguae sanctae p. 226. **עון** per prauitatem, **פשע** per defectionem, **רשע** per peccatum interpretatur. Omne, scribit, quod non est rectum, est **עון**, **פשע** est, ubi lex et dominium Dei negligitur. **רשע** discessio est a via, seu obliuio. Eodem modo **ἀμαρτία**, **ανομία**, **ἀνομία** 1 Ioh. III, 4. V, 17. sunt distinguenda. Cel. Ouerkampf in scriptiuncula de summi Hebraeorum Pontificis in Sanctum Sanctorum ingressu de trium vocum discrimine p. 18. ita differit: vox **עון** proprie denotat deflexionem in cursu et gressu, metaphorice vero deflexionem moralem, tum congenitam, seu peccatum innatum, quam acquisitam, seu grauiora, quae inde oriuntur peccata, et quidem ex malitia et destinato proposito commissa, quum mens meliora videt, probatque, deteriora tamen sequitur. **פשע** designat defectionem et praeuaricationem, qua quis sciens volensque contra alterum praeuaricatur, vel contra Deum per malitiosam rebellionem, vel contra proximum per malitiosam laesionem ac offensionem. **רשע** significat deuiationem, aberrationem

nem a via vel scopo, metaphorice peccatum vel delictum, quod est aberratio vel deuiatio a via legis. Vox haec vltima tam late patet, vt sub ambitu suo complectatur quodcumque peccatum. Adhibetur inde in scriptura ad designandum tum peccatum originis, tum actuale, tam commissionis, quam omissionis, immo quaeuis grauiora peccata; vt non incommode generis loco habeas, cuius species sint duo illa פשע et עון. Clar. Mehnerus in differt. epistol. super Exod. XXVIII, 38. tamen non male p. 14 monet, distinctionem non negligendam esse, si tres voces vno loco coniungantur. At enim vero si separatae occurrant, ad eam non attendendum esse. Reperimus enim verbum עון Ezech. IV, 4. 5. Thren. IV, 22. sub generali peccatorum notione; vnde sequitur, aequae late patere, atque vocem חטא. Si quis alius, certe cel. Tellerus diff. I. de inaequalitate peccatorum p. 9-11. curatius inquisiuit in omnia peccatorum nomina, quae in textu Hebraico leguntur, cuius cogitata adponam. Vltatissimum, inquit, peccati, quodcumque sit nomen חטא est. Proxime ad eius vim accedit, nec raro ei, quasi comes adiungitur אשם. Quae duo inter se distare, ac diuersa esse, adeo est planum atque apertum, vt ne possit quidem in dubitationem adduci. vid. inprimis Leuit. VII, 7. Quonam autem modo peruestiganda sit illa distantia, de eo magnopere laborarunt magni homines, et summa fuit inter eos dissensio. Congesserunt praecipuas sententias Outram de sacrif. l. I. cap. 13. Buddeus hist. Eccl. V. T. period. II. Sect. I. p. 721 seq. Pet. Petitus Var. lect. c. XXII. Luncius in den Iüdischen Heiligtümern lib. III. c. 40. qui tamen ipse in caussa tam ancipiti nihil arbitrari ausus est, sed rem in medio relinquit. Andr. Riuetus Opp. Tom. II. p. 185. seq. Non pauci, nec infimi census explanatores veri simillimum fore arbitrati sunt, si voces controuersae ad gradus peccatorum dispares referrentur, ad hunc modum, vt alterutra earum graue quoddam maleficium denotare putaretur. Vtra vero? non conspirant, qui suo indul-

indulgent ingenio, et quod vnus magna adseueratione adfirmat, id idem pari confidentia negat alter. Bonfrerius (ad Leuit. IV.) vt et Vatablus opinatur, חטא esse maius, אשם minus malefactum: eandemque coniecturam, quam primus excogitauit Philo, etiam Saubertus tuetur (de Sacrif. Vet. c. 2). At vicissim *Maimonides* (More Neuch. P. III. c. 46.) אשם ad grauiora peccata, חטא ad leuiora adcommodatū, existimat. Neutri equidem opinationi congruere queo, nihilque mihi minus veritati conueniens videtur. Magis puto consentaneum, quod et sua adfensione Marpergerus comprobatur, altera illarum vocum culpam peccati designari; altera poenam, exsoluendam pro merito. Nec me coniecturam fefellisse puto, dum verbum חטא ad id aptatum esse, quod culpam dicimus, deinde אשם poenam notare, mihi visum fuit. Id ne frustra summissee videar, necessarias ducō propositiones quasdam, certas eas euidentisque, ad hunc finem pertinentes. Scilicet אשם et חטא inter se iunguntur et copulantur, vt alibi sic inprimis Leuit. V, 17 et 23. Porro 2) consociata illa duo de vna eademque actione adhibentur ibidem. 3) nec solum de leuioribus peccatis, forsitan ex ignorantia aut festinatione improuida admittis v. 17. verum etiam de grauiori scelere vtrumque verbum istud vsurpatur v. 23. deinde 4) distinguuntur bina, ab ipsa actione perpetrata, tamquam aliquid consequens indicantia, ibid.: denique 5) in confesso est, apud omnes id, quod malefactum quodque sequitur, reatum esse, vt Theologi loquuntur, eumque duplicem, tum culpe, tum poenae, et 6) חטא anteponitur verbo אשם loco cit., neque vllum est dubium 7) quin culpa sit prior poenis perferendis. His iactis fundamentis non probabilis, immo incredibilis est eorum opinio, qui אשם et חטא separare volunt, velut de diuersis rebus dictum (cui repugnat propositio 1 et 2.) et ita quidem, vt alterutrum, vtrumque sit, leuiorem culpam, alterutrum grauiorem

uiorem designet (contra Propof. 3) deinde, magna me probabilitate adseuerasse, discrimen aliquod peccatorum, respectu non tam quantitatis, quam qualitatis potius, nimirum quoad effectum geminum, et culpae reatum, et poenae coniunctis hisce significari vocibus (per Prop. 4 et 5.) et ea quidem ratione, vt חטא culpam. אשם poenam denotet (Prop. 6 et 7). Missa igitur faciamus ea verba, quibus significatio magnitudinis, vt quorundam fert opinio, falso impertitur, ideoque ad voces huiusmodi, in quibus haud dubie notio grauitatis inest, animum aduertamus. Inter omnes illas tres potissimum eminent, hae nimirum: פשע, numquam, quod sciam, aliam significans, nisi insignem praeuaricationem hominis, qui sane vafre aut malitiose aliquid facere conatus est; מרי cum cognatis nominibus, id est, rebellantis audacter, multa improbe ac perfidiose agentis, nefarium facinus, זמה vt et מזמה, cuius vtriusque est communis origo, et perpetuus vsus, manifesto est indicio, factum designari, consulto et cogitate susceptum, tantoque detestabilius, quanto diutius id statutum cum animo et deliberatum habuit homo petulans, siue, quod neruosius B. Geierus Comment. in Psalm. XXVI, 10. differit, artificiose excogitatum vel praemeditatum (אזמזמז meditatus fuit) - - quale est homicidium, idololatria (Ezech. XXII, 9.) incestus (Leuit. XVIII, 17. XIX, 29. XX, 14.) scortatio mortifera (Iud. XX, 6.) At enim leuiora hominis peccata, forsitan per errorem lapsi, aut ignorantia impediti, propria notantur adpellatione שניאות Psalm. XIX, 13., quemadmodum שגגה voluntariis ac prorsus temerariis maleficiis opponitur Num. XV, 28. 29. col. v. 30. et explicationis causa coniungitur cum בלי ידעת Ios. XX, 3. ideoque deinceps v. 5. praetermissio illo, hoc, illius מוטטטטטטט sufficiens putatur. Quae praeterea Guffetius erudite exposuit, non attingam.

חֵלֶב et שׁוֹמֵן

Differant inter se חֵלֶב et שׁוֹמֵן. Per חֵלֶב proprie intelligitur sebum, seu pinguedo illa, quae a carne separata est, in oppositione שׁוֹמֵן seu pinguedinis carni permixtae. Ita Bechai in Leg. fol. 131. 1 et 2. שהשומן הנפרד והנקלה מן הבשר נקרא חלב ושאינו נפרד ומתערב בבשר נקרא שומן: id est: *Pinguedo enim separata et quae decorticari potest a carne dicitur חלב, quae non est separata, sed permixta carni dicitur שומן.* Distinctio haec eo magis obseruanda est, quia vtriusque pinguedinis distinctissima iura erant. Prior enim cum sanguine esu Israelitis sub excidii poena interdicta erat. Levit. III, 17. חלב וכלרם לא תאכלו *nullum (חלב) adipem, nullumque sanguinem comedetis.* Et Cap. VII, 23. כל חלב שור וכבש ועז לא תאכלו - כי כל אכל חלב מן בהמה אשר יקריב ממונה אשה ליהודה ונכרתה: *Nullum (חלב) adipem bouis, aut ovis, aut caprae comedetis. Quisquis enim comederit adipem ullius animalis, ex quo Deo sacrificium offerri solet, anima illa excindetur ex populo suo.* Posterior autem ad esum concessa erat, ut docet Maimonides in Hilch. Maacel. Asur. cap. VII. §. 7. Atque hinc est, quod Rabbinii non tantum priore nomine חלב, et imprimis in plurali numero חלבים, adipum insigniant, sed et eodem comprehendant reliquas partes, quae ex Sacrificiis Deo in altari comburebantur. Sic Maimonides ibid. §. 5. ait: שלשה חלבים הן שחייבין עליהן כרת חלב שערל הקרב ושערל שתי הכליות ושערל הכסלים אבל האליה מותרת באכילה לא נקראת חלב אלה לענין קרבן בלבד כמו שנקראו חלבים כליות ויותרת הכבד לענין קרבן: id est: *Tres sunt adipis species, quarum esu quis excidii reus fit,*

fit, adeps, qui super intestinis, et qui super renibus, et qui super musculis psoas, sed cauda ad esum concessa, non adpellatur adeps, nisi in sacrificiis tantum (et quidem ex ouibus) quemadmodum et renes atque diaphragma non adpellantur adipēs, nisi in sacrificiis. Eandem ob causam harum partium oblationem in altari, qua eas comburendas igni imponebant הקטר חלבim adpellare consueuerunt. Ita in *Sipbra* fol. 40. 2. dicitur: sacerdotes non habere ius ad comedendum pectus et femur, quae illis ex sacrificiis eucharisticis dabantur אלה לאחר הקטר חלבim nisi postquam adipēs oblati essent in altari. Rationem huius denominationis reddit Maimonides, quod hae optimae partes sacrificiorum essent, quae Deo offerebantur, atque eam ob causam omnes adipum nomine venirent, quemadmodum et alias חלב ארץ adeps terrae, dicatur optimus terrae prouentus, et חלב כליות חטה adeps renum tritici, triticum lectissimum. At id minus est probabile, veroque longe similius videtur, quod quum praecipuum, quod ex sacrificiis his Deo dari debebat, adipe constaret, idcirco etiam reliquae partes adipi iungi solitae, communi hac adpellatione comprehenderentur, idque hanc potissimum ob causam, quia etiam in holocaustis, ubi nullus partium selectus dabatur, omnia membra sine discrimine eodem saepius nomine veniunt, ita Iudaei adserunt *omnia membra holocaustorum adpellantur adipēs*; quemadmodum et mensa, cui omnes hae partes imponi solebant *mensa adipum* audit in *Tamid.* cap. VII. m. 3. Eadem alio nomine dicuntur אימורים Immurim. Maimon. in *Maase Hakkorb.* cap. I. §. 18. ita: האברי' ששורפין אותן על גבי המזבח מן החטאות הנאכלו' ומן האשמו' ומן השלמים הם הנקראין אימורין וגו': *Membra, quae comburunt in altari ex sacrificiis pro peccato, quae comeduntur, et ex sacrificiis pro delicto, et ex eucharisti-*

ris, haec sunt, quae adpellantur Immurim etc. vbi singulas has partes vltius recenset. Vid. et Abraham Harophe in Schilt. Haggibb. fol. 64. i. et Shering. ad Iom. VI. m. 7. Ad rationem denominationis quod attinet, de illa non satis constat. Quod enim Baal Aruch adferit, ita adpellari **שם מורים וארונים** על כל האברים ועולים על גבי המזבח לחלק ארון כל **העולם**: *quod sint domini* (id est praecipua, principalia) *super omnia membra, et adscendant super altari in partem domini mundi*, nimis dilutum atque coactum est, iudice Buxtorfio in Lexico Mai. Rectius forte deriuaretur ab **אמר**, quod in plerisque linguis orientalibus iussit, mandauit, denotat, quia erant partes, quas Deus sibi in altari offerri iussit, a quo non longe abit explicatio Gemarae apud Buxtorf. loco adducto, aut ab **אמר** aut **אמרא** pecus, agnus, ouis, quia ex his potissimum animalibus (licet non exclusis maioribus) desumebantur. Debemus hanc differentiam Cel. Ikenio in differt. de ablegminibus sacrificialium Deo in altari offerri solitis p. 3-5. Addiderim equidem **חלב** et **שומן** fere idem differre, quod Graecorum **πικρα** et **σαρ**, de quarum vocum discrimine vide specimen nostrum tertium differ. Graecar. p. 12.

**מֶלֶךְ, מִשְׁלַּח
שָׂרָר**

מֶלֶךְ speciatim de regibus adhibetur, **מִשְׁלַּח** autem non tantum de regibus, vt Ies. XIX, 4. Ps. CV, 20. sed etiam de quouis dominio, vid. Stockii clauem linguae sanctae p. 628.; sicut **שָׂרָר**, quod cum **שָׂרָר** et **שָׂרָר** conuenit; de quouis principatu vsurpatur. Vox tamen **מֶלֶךְ** etiam de iudice Israëitarum reperitur Iud. IX, 6. **לְמֶלֶךְ אֲבִימֶלֶךְ** Vt Abarbanel in dissertatione de principatu Abimelechi ex hac difficultate se expediret,

ret, copiosius de significatu vocum מֶלֶךְ, מֶשֶׁל et שָׂרָר disputat: ומה שראוי שתדע הוא' כי עם היות שאמר כאן וימליכו את אבימלך הנה לפי האמת לא היה מלך ולא מנאוהו עם מלכי ישראל' והכתוב אמר וישר אבימלך על ישראל' כי היה ענינו ממשלה ושררה לא מלכות' וזה כי המלכות לא תאמר בעצם ואמת כי אם כאשר יהיה שם משיחה והמלך הראשון שנמשח בישראל היה שאול' אבל נאמר כאן ובספר שופטים כלו מלך על צד ההעברה id est: *Hoc vero maxime scitu dignum est, quod licet hic dicatur, et regnare fecerunt Abimelechum, reuera tamen rex non fuit, nec inter reges Israëliticos umquam est relatus. Namque et in scriptura dicitur (v. 23. eiusdem capituli) et principatum tenuit Abimelech super Israël; dominium sane et principatus fuit, neutiquam vero regnum, istudque ideo, quod proprie vereque regni nomen non adhibeatur, nisi accesserit unctio: Primus vero rex, qui unctus est in populo Israëlitico, fuit Saul. Hic autem, ut et in libro Iudicum vocabulum regis improprie sumitur pro omni iudice, praetore ac domino. Vtique addit Buddeus regis principisque nomina inter se differunt. Illi imperii summam, rite acceptam, soli tenent, nec alterius mandatis parent. At principes quandoque audiunt hi ipsi, qui a tyrannide prope absunt. Non aliam principis imaginem Machiaueli animo obuersatam fuisse arbitror. Et alibi. Huc cuncta redeunt, ut tyranni quandoque et iniusti rerumpublicarum inuasores principes adpellantur, ita contra regis interdum nomine veniunt, qui iudicum aut praefectorum saltem titulum promerentur. Quoniam Abimelech per vim et fraudem dominium adquisiuerat, et regis titulo indignus erat, Spiritus S. v. 23. sermonem ita mutat: וישר אבימלך על ישראל' שלש שנים והבן כי לא נאמר באבימלך וישפוט את ישראל' כמו שאמ' בשאר השופטים'*

השופטים' אבל' וישר כי היה ענינו שררה לא רבר אחר:
Et obserua, quod non de Abimelecho dicatur, et iudicauit Israël,
sicut de reliquis iudicibus dicitur: sed, inquit, principatum te-
mit: quidquid enim fuerit, principatus fuit, et nihil aliud.
 Adiicit Buddeus: quod Sallustius alicubi dominationem vocat,
 quam post Sullam in populo Romano occupare Catilina volebat,
 id quidem שררה principatus adpellatur ab Abarbanele. Ty-
 rannidem alii dicerent, quippe qua violentum illicitumque do-
 minium denotatur, ex quo ad pessimos mortalium libertatisque
 et patriae oppressores, hanc quoque vocem loquendi consuetu-
 do transtulit. Vt vero Hebraeorum שררה, ita et Latinorum
 princeps varios diuersosque induit significatus. - Suetonius ait,
 Caligulam non multum abfuisse, quin speciem principatus in
 regnum conuerteret. Cal. cap. 22. Velleius Paterculus quoque
 Maroboduum refert, non principatum parentium voluntate con-
 stantem, sed vim regiam complexum fuisse animo. Lib. II. c. 108.
 Contra regum titulis plurimi fuere insigniti, quorum tamen non
 tam iubendi potestas, quam suadendi erat auctoritas, vel, vt de
 Euandro Liuius, qui auctoritate magis, quam imperio rexerunt.
 Principum vero venere nomine, quorum libera, nullisque legi-
 bus aut terminis circumscripta fuit potestas. Plura de discrimi-
 ne inter regem et principem Hugo Grotius tradit lib. I. de Iure
 B. et P. §. X. et Beimannus in notis. Abarbanelis dissert. de
 principatu Abimelechi edidit Buddeus, quem vide p. 66. 72.
 263. seq.

נחש, קסם, עונן

אשפים

Quid discriminis inter haec vocabula sit, sub iudice lis est.
 Gussetius ita sentit: נחש ad auspicia proprie pertinet, et signa,
 quasi ea Deus impressisset rebus terrenis. אשפים forte sunt a
 נשף

24
 מנחש *μαντις* ζόμενος. Rabbini ab עונה deducunt, vt no-
 tet temporum obseruatorem: alii, sed minus verisimiliter deri-
 uant ab עונן praestigiis vti. Illud ab עין, quia praestigiator אוחו
 oculos eludit. Sed si, vt arbitror, ab עין deducenda
 vox est, liceat et dicere מעונן venire a speculando, proprieque
 notare auspicem *ορνεοσσοπος*. מנחש autem fit, qui ad qualiacum-
 que omnia vel signa attendit, etiam terrestria. Sic est in Mai-
 monide de Idol. c. XI, 3., qui ad augurium refert: הואיל ונפלה
 פתי או נפל מקלי מירי *Si offa ori exciderit, aut baculus manui*
 הואיל ועבר שועל מימיני *aut si vulpes dextram meam praeter-*
gressa העוף צפצוף שומעים *aut, quum attendunt auium*
cantus. cet. De voce קסם Vossius ita: קסם nunc in bonam,
 nunc in malam partem accipitur. In malam passim, vt quum
 signat diuinationem eam, quae praestigiis fit, aut malorum spiri-
 tuum commercio, vt i Sam. XXVIII, 8. קסומי נא לי באוב *diui-*
na quaeſo mihi per Pythonem. Vnde D. de Pomis inquit: מלה
 כוללות לכל מיני חרשימות לראות את הנולד כמו גיאומנציאה
 נגרומנציאה אונומנציאה קירומנציאה ואחרים זולתם:
Generale vocabulum diuinandi generibus, vt sunt γενεθλια, γε-
ομαντεια, νεκρομαντεια, ονομαντεια, χειρομαντεια, aliaque prae-
terea. Maimonides de Idol. cap. XI. §. 6. ita: קו סם זה העושה
 מעשה מאשר המעשיות כרי שישב ותפנה מחשבתו מכל
 הדברים עד שיאמר דברים שעתידים להיות ויאמר דבר
 פלוני עתיד להיות או אינו הווה או שיאמר שראוי לעשות:
Diuinator est, qui hoc vel illud agit, cogitationibus nulli intentus
rei, donec futura praedixerit, statuendo, hoc vel illud futurum,
aut isthoc vel aliud facere oportere. Geomantiam designat Mai-
 monides, nam §. seq. ait, diuinantium nonnullos vti arena. Mos
 eorum circulum aut lineas terrae inscribendi, et spatia ad cer-
 tam normam distinguendi, fatis notus est. Fortasse קוסמים
 peculiariter iidem erant, qui *γεομαντεις*, quos orienti notissi-
 mos fuisse, dubitandum non videtur. Tradit Leo Africanus
 lib.

lib. III. hanc diuinationis speciem maxime apud Africanos in usu esse, et qui ea utuntur, vocari Muhazzimin. Ceterum Maimonides insequente §. 7. ad קוסמים praeterea refert λιθομαν-
 τειαν, εκασσιον, κατοπτρομαντεια, γαστρομαντεια, et ραβδομαν-
 τεια. Verba eius haec sunt : יש מן הקוסמים שמשמשים בחול או באבנים ויש מי שגוהר לארץ וצועק ויש מי שיסתכל במראה של ברזל או בעששית ומדמין ואומרים ויש מי שאוחז מקל בידו ונשען עליו ומכה בו עד שתפנה מחשבתו ומדבר הוא שהנביא אומר עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו :
Sunt inter diuinatores, qui utantur arena, vel lapidibus. Sunt item, qui humi procumbentes diuinent; alii etiam, qui speculum ferreum, vel vitreum vas inspiciunt, ac ubi secum cogitarunt, proloquuntur. Sunt itidem, qui arrepto in manum baculo eidem innitantur, mox terram percutiant, donec cogitata proferant. De hoc Propheta ait: populus meus lignum suum consulit, ut baculus eius indicet ipsi. Monet tamen Vossius in nota ad h. l. Hieronymum quidem cum Maimonide Hoseae locum de ραβδομαντεια; Iarchium et Aben-Ezram autem de simulacro ligneo accipere, Ionathanem quoque ita transtulisse. Non tamen plane improbat Maimonidis sententiam. Nam ex Herodot. lib. IV. constat, Scythas virgis in diuinando vsos: sed alio modo, quam hic Maimonides tradit. Nam illi virgas singulas humi sternebant, ac vaticinantes interea prehendebant eas, componebantque. Denique de voce מעונן vnum adhuc Maimonidis locum proferre iuuat. Cap. X. §. 9. Rabbi laudatus haec habet: איזהו מעונן אלו נותני עתים שאומרי' באצטגנינות יום פלוני טוב ויום פלוני רע ראוי לעשות בו מלאכה פלונית שנה פלונית: או חורש פלוני רע לדבר פלוני: Latina versio ita: cuiusmodi est mathematicus? Sunt ii, qui distinguunt tempora, et ex astris praedicunt, hunc illumque diem faustum esse, vel infaustum; vel annum hunc aut mensē certo negotio vel conuenire, vel infelicem fore. Dion. Vossius ad h. l. haec commentatur: cenfeo מעונן eosdem esse, ac מכשפים; qui eo differunt a שרים, quod hi

D

ex

ex fiderum constitutione futura diuinent: illi ex fiderum dispositione statuant, ecquid, quod agitant animo, feliciter sit succedendum, nec ne. Ita distinguit Aben-Ezra. Priores illi, quos מעונן et מכשפים vocari dicimus, Graecis ὡροσκόποι nuncupantur, et ars ipsa ὡροσκόπια, quando ex hora natali, et constitutione astrorum fatum alicuius diiudicabatur: vnde ὡροσκόπων ἀστρος stella natalitia, quae obseruata natiuitatis hora futurorum euentus ostendit. Veteribus ad hanc rem vsurpati Genethliaci, Mathematici ac Chaldaei, quibus ars ista propria. Vnde artem Chaldaeam Tacitus vocat. מעונן, quod diximus, est, qui fiderum adspectu operatur, estque ab עוננה i. e. decretum ac statutum tempus. Ergo non incommode verteris, temporarii; iubent enim in agendo aliquod obseruare tempus.

הריע et תקע

הריע et תקע vnum eundemque sonum significare putauit R. Iebuda. Sed quia Num. X, 7. et in aliis scripturae locis diserte distinguuntur, rectius reliqui Iudaei distinctos a se inuicem sonos iis indicari statuunt. vid. Bekius ad Maimon. Iobel. c. I. §. 10. et cel. Iken in not. ad Tamid. c. VII. m. 3. n. 9. Hinc conferendo hos sonos inter se quantitatem eorum determinare student in Rosch Haschana c. IV. m. 8. שְׁעוֹר תְּקִיעָה כִּג' תְּרוּעוֹת שְׁעוֹר. תְּרוּעָה כִּג' יִבְבוֹת: *Quantitas clangoris תְּקִיעָה sicut tres תְּרוּעוֹת, quantitas clangoris תְּרוּעָה sicut tres יִבְבוֹת vociferationes.* Aliter tamen haec determinat Maimon. in H. Schophar c. III. §. 4., ad quem locum et מוֹנֵד מִשְׁנָה ac R. Abr. Ben David in השנת hac de re disputant. Prior sonus apud Rabbinos voce תְּקִיעָה exprimitur, in sacro codice vero non exstat haec vox, sed semper sonus ille per radicem תקע designatur. Significat illa proprie *firmiter aliquid infigere, pangere*, vnde saepe de clauo, et de eo, quod clauo infigitur, vsurpatur. Iud. IV, 21. 1 Sam. XXXI, 10. Ies. XXII, 23. 25. et de gladio in ventrem adacto Iud. III, 21. de plausu manibus dato, in quo manus manui valide quasi

quasi infigitur Ps. XLVII, 2. Prou. XXII, 26. Immo et de pulsatione tympani in Schilte Haggibb. f. 5. b. וגם אנשי אחרי' בשמחותיהם היו תקעו' בתופי' *et viri quoque alii in festiuitatibus eorum pulsauerunt tympana.* De clangore itaque adhibitum hoc verbum, in primis in oppositione דר הריע denotat sono fixo, non interrupto, et longius diuturniusque protracto clangere; et hinc תקיעה est sonus fixus et sine abruptione longius protractus, adeoque validus et penetrans quidem, sed simplex tamen. Abarbanelis testimonium adfert Dachs ad Succa c. V. m. 4. n. 12. Iudaei idcirco תקיעה plerumque explicant per פשוטה rectum, simplicem sonum; (vid. e. g. Maimon. H. Schophar. c. III. §. i.) et R. Isacco Ben Arama in Akedath Jitzchak f. 225. b. est סימן נחת רוח *signum quietis animae.* Huic sono oppositus est alter תרועה dictus. Deriuatur haec vox ab הריע, *vociferatus est, personauit, clamauit*, sicque indicat omnem vociferationem, vt et iubilationem cum magno et vario clamore coniunctam. vid. D' OUVREIN de clang. Euang. Diff. IV. p. 77 et Leigh Crit. S. in hac voce. Ad tubam igitur translatae hae voces significant sonum interruptum et inaequalem, vociferationis seu iubili instar cum varia modulatione prolatum. vid. Leigh. l. c. et inprimis Abarbanel apud Dachs l. c., qui et propterea תרועה vult indicium esse clamoris ad Saluatorem ex medio oppressiois, vt excitetur ad saluandum; תקיעה autem indicium fortitudinis et victoriae, vti R. Isacco B. Arama l. c. תרועה est סימן החררה *signum tremoris et anxietatis.* Cuius rei ratio sine dubio, quia sonus hic similis est illi, qui in tremore edi solet. Disputant Rabbini, an hic sonus proprie sit fractus, an tremulus, an vterque simul: vid. Houting. ad Rosch Hasch. c. IV. m. 8. n. 16. et מגיד משנה ac R. Abr. B. David ad Maimon. H. Schophar. c. III. §. 4. Soni autem hi, tam תקיעה quam תרועה tubis cum buccinis communes sunt, et ambabus ex aequo adscribuntur: e. g. tubis, Num. X, 3 seq. buccinis תקיעה Ios. VI, 8. 9. 13. 16. etc. et תרועה Leu. XXV, 9. Vocem תרועה Paraphr. Chald. reddit

liquum est, praeter שער *seu limina et postes, et praeter valuas; et adpellatur ita, quia semper patet.* Distinguit R. Ben Melech h. l. etiam inter שער, פתח, et, דלת, valuae ei sunt. Inter פתח et דלת distinguit praeter hunc R. Abendana, auctor Spicilegii, quod R. Ben Melechi Michlal Iophi adiectum est. פתח ex huius sententia significat החלל שבו נסנסים ויולחים *vacuum illud, per quod intratur et exitur.* דלת autem ipsi est שער *valuae ad claudendum et aperiendum.* ויאחו ברלתות שער-העיר *et adprehendit (Simson) valuas portae urbis.* Quum itaque שער differat a פתח et דלת adparet exinde שער ad פתח et דלת se se habere, vt totum ad partes, et posse aliam vocem pro alia per Synecdochen poni.

שופר et חצוצרה

Confunduntur a multis haec vocabula, immo discrimen inter illa intercessisse, negat Clericus, docente D' Outreinio de clang. Euang. Diff. V. p. 84. qui et ipse שופר generaliore significatione, tubam etiam complectentem, attribuit, secutus Carpzouium in Differt. de anno Iobelaeo §. 7. Obseruandum autem est, illa non solum in sacris semper vt diuersa instrumenta memorari, conf. Scacchus Myroth. III. c. 55. et Herold Diff. de clang. noui anni sub praefidio I. G. Michaelis Hal. 1738. edita §. 3. sed et praeterquam, quod diuersis vocabulis insigniantur, differre insuper

N. Figura. חצוצרות enim erant *directae*; שפרות autem incuruatae, vtpote ex cornibus factae. Rosch. Hasfeh. c. III. m. 4. בתעניות בשל זכרים כפופין *in ieiuniis de cornibus arietinis incuruatis.* Ex Maimonide idem docet Maius Fil. ad Maimon. de Iuribus anni septimi et Iobilaei c. X. §. 3. conf. Zoega differt. I. de Buccina. c. II. §. 1. Refert quidem Bekius ad Maimon. Iob. c. I. §. 10. n. 1. ex Raschio, duplicem apud Iudaeos fuisse buccinarum formam, *incuruam*, quae adhibita tempore principii noui anni, et *rectam* in Iobelaeo. Verum sine dubio per rectam intel-

ligit buccinam de rupicapra, quae ad rectam formam proxime accedit, quamque R. Iehuda in solo Iobelaeo, reliqui in nouo anno etiam adhibitam tradunt in Rosch. Hasch. c. III. m. 5. coll. m. 3. 4. Quamuis et de his Mischnae verbis multum Iudaei disputent: et quidam nulla nisi arietum cornua legitime pronuncient. Quibus addi potest diuersa longitudo, quum cornua arietina, ex quibus ordinarie buccinae desumptae, ad tantam longitudinem, qualis tubarum erat, non adscendant; quamuis Iudaei quasdam etiam buccinas satis magnas ad vlnae vsque mensuram habeant. v. Zoega c. II. §. i. conf. Buxtorf. Synagog. Iud. c. 24. p. 504.

2. Materia. Tubae enim erat argentum, buccinae contra cornu (vid. Herold. l. c. §. 4.) et quidem cornu arietinum, vt constans Iudaeorum est traditio. conf. Maius et Heroldus locis adductis, Kipping. Antiq. Rom. lib. I. c. XI. §. 3. Carpzou. diff. de anno Iobelaeo §. 7. et Zoega dissert. laud. c. I. §. 4 seq.

3. Sono. Vti enim tubae ex argento confectae clarum et amoenum sonum emittebant; sic buccinarum, ex cornibus paratarum, sonus, non, nisi raucus, inamoenus et tristis fuit, vnde in ieiuniis grauioribus audiebatur, vt ipso tristiori sono homines ex somno peccati excitarentur. vid. Maim. in Hilch. Teschua c. III. §. 4.

7. Tubis in cultu publico soli sacerdotes in templo et extra templum clanxerunt, buccinarum vsus extra illud etiam aliis concessus. vid. Lundius lib. III. c. 47. §. 34.

Quamquam autem חצוצרות et שופרות instrumenta omnino distincta fuerint, non tamen hoc obstitit, quo minus serioribus temporibus saepe confusa sint. Ipsi interpretes Alexandrini illa non admodum sollicitè distinguunt, tum חצוצרות iis quidem semper σαλπιγξ, שופר autem aliquando σαλπιγξ, aliquando κερατινη audit. Iosephus etiam Antiq. lib. III. c. 12. et alibi tubam vocat βυκανην buccinam, interdum autem σαλπιγγα; rursus buccinam, et recte quidem, κερας, sed aliquando quoque σαλπιγγα. vid. Reland. de spoliis c. 12. p. 127 seq. Iudaeos sub templo secundo חצוצרות et שופרות iam confundere coepisse, post eius excidium vero plane

voca-

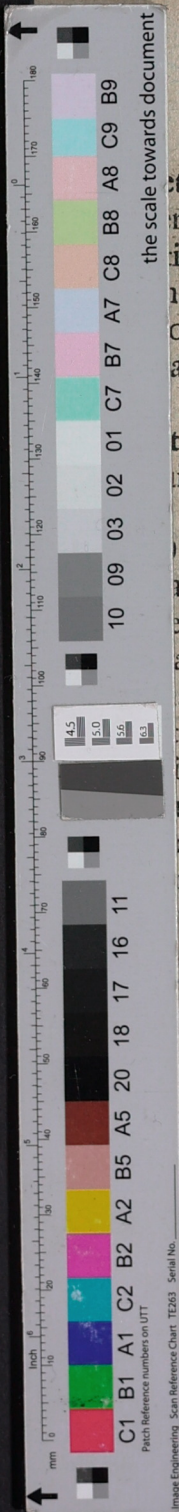
vocabulum vnum pro altero substituisse, hincque receptacula fidorum, quae formam tubarum fere habuerunt, שופרות adpellauisse, docet idem Reland. p. 126. et de numm. Samarit. p. 214. conf. *Tosapha* ad Menachoth f. 28. a. *Buxtorf*. Lex. mai. voce חצוצרות. *Bernhard* ad Iosephi Antiq. lib. III. c. 12. et *Dachs* ad Succa c. V. m. 4. n. 8. Sic etiam in excerptis Wagenfeil. ex Gemara Sota c. VIII. §. 6. חצוצרות explicantur per שופרות. Ita autem exstat: והשופרות הן חצוצרות התרועה אלו i. e. et tubae clangoris: hae sunt buccinae. Ita de differentia vocum שופר et חצוצרה differit cel. Ikenius differt. de tubis Hebraeorum argenteis. Coniunguntur autem Hof. V. 8. חצוצרה חצוצרה. תקעו שופר בגבעה חצוצרה. ברמח. Ceterum, quae de discrimine dicta sunt, expressis verbis in Rosch Hasch. c. III. m. 3. inueniuntur. שופר של ראש השנה שופר של יעל פשות ופיו מצופה זהב ושתי חצוצרות מן הצרדין שופר מאריך וחצוצרות מקצרות שמצות היום בשופר id est: *buccina festi noui anni fuit de rupicapra, recta, et orificio auro obducto, et duae tubae ab utroque latere: buccinae sonus erat diuturnior, et tubarum breuior, quia praeceptum illius diei est de buccina.* Et eodem c. III. m. 4. חצוצרות בשל זכרים כפופין ופיהן מצופה כסף ושתי חצוצרות באמצע שופר מקצר וחצוצרות מאריכות שמצות היום בחצוצרות i. e. *ieiuniis clangebant cornibus arietinis incuruatis, quorum orificia argento obducta; et duae tubae in medio: buccina sonum breuiorem edebat, et tubae diuturniorem: quia praeceptum huius diei est tubis clangere.*

שש et בר

Distinguit inter haec vocabula Petrus Cunaeus de Republ. Hebraeorum lib. II. cap. I. p. m. 173. בר inquit vulgare linum est, cum שש byssus exquisitissimi generis sit. Praeter Cunaenum Sheringamius ad cap. III. Iomae et Leusdenius Philol. Hebr. p. 179 seq. in eadem sententia sunt. Cunaeus finxit hanc differentiam, vt probaret, pontificem summum, quando Sanctum Sanctorum

Aetorum ingressus est, lino viliori usum fuisse, quum extra
 illud adytum vestes ex pretiosiore lino gesserit. Sententiam
 suam confirmari putat ex Exod. XXVIII et Leuit. XVI. Inuehitur
 propterea etiam in Iosephum, quod c. XV. lib. V. de Captiuitate
 scribat: ταυτην την εσθνητα εν εφορει ο αρχιερευς τον αλλον
 χρονον, λιποτεραν δε ανελαμβάνεν, οποτε δ εισιοι εις το αδυτον.
 εισηει δ απαξ κατ ενιαυτον μονον εν η νησευειν εδος ημερα παντας
 τω θεω. Hunc vestitum pontifex non quolibet alio tempore habe-
 bat, (viliorē quippe sumsit) sed tunc, quum intrabat in adytum.
 Intrabat autem semel duntaxat quotannis, illo die, quum mos pa-
 trius omnes ieiunio colere Deum iussit. Sed contradicunt ei
 omnes Iudaei, qui pretiosissimum fuisse hoc pontificis lino,
 quo Sanctum Sanctorum ingressurus, utebatur, vno ore adfir-
 mant. Iarchius ad Iomae cap. III. m. 7. *linum optimum et lauda-
 tissimum illud vocare nullus dubitauit.* Longe praestantius fuisse
 illud lino, lino ceterorum dierum totius anni docent Gemari-
 ci ad Mischnam. Ex eo enim, quod vox בר Leuit. XVI, 3.
 quater repetatur, summum illius lini pretium colligunt, ita scri-
 bentes: dicit R. Huna filius R. Hillai, אמר קרא בר בר בר
 ; סופר כהן בר מוכר כהן Scriptura dicit linum, linum, linum, linum, quia
 est optimum linum. Iarchius eodem modo argumentatur. Li-
 num, linum, quater scribitur in vestitu vestium matutinarum, ad
 docendum, linum optimum esse ex omni lino. Rabbinī vtique ma-
 iorem fidem merentur, quam Cunaeus; etenim, quum festo ex-
 piationis sollempni, quo Pontifex M. adytum intrabat omnia splen-
 didiora fuerint, vasaquē, non vt alias argentea, sed aurea adhibi-
 ta sint, dubium non est, quin et vestimentum Pontifex magni pretii
 induerit, scilicet ex optimo lino. Differentiam, quam Cunaeus
 inter שש et בר excogitauit, tollit regula R. Maimonidis Hilch. Kle
 Hammikd c. 8. ככל מקום שנאמר בתורה שש או בר הוא id est, ubi-
 que in lege dicitur שש aut בר,
 linum, et quidem byssus est intelligenda. vid. M. Io. Andr. Cleffeli Diff. II.
 de baltheo sacerdotis magni, Wittemb. 1718. editam p. 27 seq.

 EXCVDEBAT IO. GOTTLOB IMMANVEL BREITKOPF.

et (contra Propos. 3) deinde, magna me probasse, discrimen aliquod peccatorum, respectu dignitatis, quam qualitatis potius, nimirum quoad meritum, et culpae reatum, et poenae coniunctis his rationibus (per Prop. 4 et 5.) et ea quidem ratione, demonstrari. מִשְׁנָה poenam denotet (Prop. 6 et 7). Missa haec sunt verba, quibus significatio magnitudinis, ut opinio, falso impertitur, ideoque ad voces humilibus haud dubie notio grauitatis ineest, animum Inter omnes illas tres potissimum eminent, hanc, numquam, quod sciam, aliam significans, nisi caricaturam hominis, qui sane vafre aut malitiose conatus est; מַרְיָה cum cognatis nominibus, id audacter, multa improbe ac perfidiose agentis, insinuat, זמרה vt et מזומה, cuius vtriusque est communis abusus vsus, manifesto est indicio, factum designari, vitio susceptum, tantoque detestabilius, quanto attentum cum animo et deliberatum habuit homo quod neruosius B. Geierus Comment. in Psalm. 109. artifice excogitatum vel praemeditatum opus fuit) - quale est homicidium, idololatria, incestus (Leuit. XVIII, 17. XIX, 29. XX, 14.) bestialitas (Iud. XX, 6.) At enim leuiora hominis vitia per errorem lapsi, aut ignorantia impediti, propelluntur שְׂגֵי יָדַי Psalm. XIX, 13., quemadmodum montariis ac prorsus temerariis maleficiis opponitur Psal. 8. 29. col. v. 30. et explicationis causa coniungitur בְּלִי Ios. XX, 3. ideoque deinceps v. 5. praeponebat, illius טוֹב וְחַסְדִּים sufficiens putatur. Quae magis erudite exposuit, non attingam.

C